Кошт паштовай перасылкі аплачана агулам.

Цана асобнага нумару 20.000 м. п.

ЗМАГАНЬНЕ

Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі: **Вільня, Віленская вул. 12, п. 6.** (Wileńska 12 m. 6). Рэдакцыя адчынена ад **12** да **2** г. штодня апрача сьвяточных дзён. Адміністрацыя ад **9** да **3** г.

Выходзіць два разы у тыдзень.
Падпіска на **адзін месяц** з дастаўкай да хаты **160.000** м.п. Для заграніцы удвая даражэй.

Няпрынятыя у друк рукапісы назад не вяртаюцца. Аплата надрукованага залежыць ад Рэдакцыі. Цана абвестак: перад тэкстам 30.000 мк., сярод тэксту 25.000 м. і на 4 стр. 20.000 м., за радок пэтыту у 1 шп.

№ 4. Вільня, Чацьвер, 8-га лістапада 1923 г. Год I.

Проба сіл.

Забастовачны рух у Польшчы прыймае новую форму.

Дагэтуль, ня гледзячы на ўсе эндэцкія лямэнты аб „процідзяржаўнай“ дзейнасьці „ўнутраных ворагаў“ Польшчы, забастоўка машыністаў і пачтавікоў мела выключна эканамічны характар. Проста, йшла барацьба аб матар‘яльнае забясьпечаньне гэтых працаўнікоў, заробкаў каторых не хапала на пражыцьцё. Забастоўка нічым ня розьнілася ад забастоўкі работнікаў, прыкладам, ткацкіх фабрык у Лодзі ці капальняных работнікаў у Горным Сьлёнску, толькі там прадпрыемцамі зьяўляліся прыватныя капіталісты і акцыйныя таварыствы, тут-жа гаспадар—*дзяржава*.

На гэтым грунце і разьвіваюцца выпадкі, сьведкамі каторых мы зьяўляемся. Дзяржаўная ўлада тым розьніцца ад прыватных прадпрыемцаў, што яна ня толькі гаспадар прадпрыемства (—чыгунак, почты і т. д.), але і *ўлада* над працаўнікамі. I вось, лічучы немагчымым для польскага скарбу здаволіць эканамічныя дамаганьні забаставаўшых машыністаў і пачтавікоў, урад пастанавіў скарыстацца сваей уладай і *прымусіць* забастоўшчыкаў вярнуцца да працы.

У Кракаве, дзе забастовачны рух наймацнейшы, усе бастуючыя чыгуншчыкі і пачтавікі былі прызваны ў войска, як запасныя („рэзэрвісты“), і тых, хто зьявіўся на прызыў, ураз-жа пасылалі на чыгунку выпаўняць іх старыя абавязкі, толькі не як служачых, а як жаўнераў. Адначасна было абвешчана ўвядзеньне ваенна-палявых судоў („sądy doraźne“) для тых, хто будзе ўхіляцца ад прызыву.

Паскольку спачатку цантраля прафэсіянальных саюзаў і работніцкія сацыялістычныя арганізацыі адносіліся да забастоўкі працаўнікоў чыгунак і почты *няпрыхільна*, пастольку адносіны зьмяніліся пасьля сказанага кроку ўлады. Левыя партыі ўбачылі ў кракаўскіх загадах неканстытуцыйнасьць і запратэставалі проці гэтага. Цантральны Выканаўчы Камітэт П. П. С. у знак пратэсту абвесьціў *агульную забастоўку*, пачынаючы ад панядзелку, 5 лістапада.

Агульная забастоўка, абвешчаная польскімі сацыялістамі, гэта ўжо *чыста палітычнае выступленьне.* Гэта — *перанос у масы народу таго змаганьня*, якое йшло дагэтуль у Сойме паміж „лявіцай“ і партыямі „правіцы“, на якія апіраецца і якімі падтрымліваецца ўрад паноў Вітаса, Дмоўскага і Корфантага.

У адказ на абвешчаньне агульнае забастоўкі ўрад і ўрадовыя партыі ўчынілі рад дужа радыкальных крокаў. Прыкладам, у Віленшчыне дэлегат ураду забараніў рабіць усякія паходы і сходы пад адкрытым небам, не выключаючы нават *пасольскіх мітынгаў*. Падобныя загады выдадзены на ўсей Польшчы. Адначасна з гэтым заварушыліся правыя арганізацыі і пачалі гуртаваць свае сілы, каб недапусьціць да зьдзейсьненьня агульнае забастоўкі. Зьявіўся цэлы рад адозваў арганізацыяў, кіраваных „хіенай“, як-то: „Zjednoczenie Polskich Stowarzyszeń“, „Legja Obrony Konstytucji“, „Stowarzyszenie Samopomocy Społecznej“,—і іншых фашыстаўскіх установаў, якія заклікаюць грамадзянства *арганізавацца* і *замяняць бастуючых работнікаў і ўрадовых служачых.*

Мы йшчэ ня маем вычэрпываючых ведамасьцяў аб ходзе агульнае забастоўкі і аб дзейнасьці праціўнікаў яе. Але, ня гледзячы на гэта, можам напярод сказаць, што на гэтым грунце адбудзецца *проба запраўдных, рэальных сілаў* двух вялікіх палітычных абозаў, на якія падзялілася Польшча: абозу дэмакратычнага і сацыялістычнага — з аднаго боку, нацыяналістычна-фашыстаўскага—з другога. Дагэтуль мы бачылі змаганьне між гэтымі абозамі ў Сойме, дзе „лявіца“ і „правіца“ блізу роўныя, толькі перавагу апошняй давалі групы, сацыяльна і палітычна нявыразныя. Цяпер павінны выявіцца ўплывы абодвых абозаў на грамадзянства. Ход забастоўкі павінен выявіць на дзеле сілы „лявіцы“ і „правіцы“. I хаця „проба сіл“ адбываецца ня ў зусім роўных для змагальнікаў абставінах, бо *проці* забастоўкі выступае ўрад з усім сваім адміністрацыйна-вайсковым апаратам, усё-ж мы—дый, пэўне, ўсенькі сьвет—будзем з напружаньнем углядацца на ход, праявы і вынікі гэтае першае *адкрытае* барацьбы паміж галоўнымі палітычнымі кірункамі ў польскім грамадзянстве.

„Рэконструкцыя“ габінэту,—ці што іншае?

На аднагалосны крык апазіцыі: „ў адстаўку!..“ якім яна праводзіла ўсіх „экспонаваўшых“ засільле сваіх сацыяльна-палітычных апэтытаў і бязьсільле сваей гаспадарственай думкі прадстаўнікоў сучаснага ўраду, апошні адказаў *умацаваньнем, консолідацыяй партыйных сілаў правіцы* і амаль ня *поўным паглыненьнем* другой сваей складовай часткі—„*людовага цэнтру*“.

Абараняючыся ад нападак апазіцыі і пераходзячы ў наступленьне, „Хьена“ перадусім *праглынула* зьвязываўшага яе „рухі“ „Пяста“...—цяпер ужо „Хьена“ сама стала *паўнаўладным* „*пястам*“ (гаспадаром) Польскага гаспадарства,—вось каротка запраўдны сэнс адбыўшаеся цяпер „рэконструкцыі„ габінэту.

Трэба добра разабрацца ў гэтым факце „перамогі“ правіцы над „людоўцамі“ і зрабіць з яго ўсе вывады.

Уваход у склад ураду двух галоўных правадыроў „эндэцыі“—Дмоўскага і Ст. Грабскага—сьведчыць аб тым, што *галоўную ролю, кіраўніцтва і адказнасьць* за ўсю палітыку габінэту зусім выразна бярэ на сябе гэтая партыя—„народная дэмакратыя“.—Роўных гэтым „гаспадарственым мужам“ ўва ўсім „Хьена-Пясьце“ наагул няма, і іх рашучая, амаль ня *дыктатарская* роля ў урадзе—бязсумліўна!

Можна толькі дзівіцца, чаму яны ўваходзяць да ўраду толькі цяпер, дапусьціўшы, каб іх бяздарныя папярэднікі дашчэнту скампрамітавалі ўсю фірму іхняе партыі!..

Гэта само сабой ужо зводзіць амаль *да нуля палітычную ролю* ў габінэце дагэтуль быццам палітычна-кіруючую ролю яго „левай“ палавіны,—якая ў асобе прэм‘ера п. Вітаса нават *прадстаўляла* ўрад.

Але каб зрабіць ужо зусім ясным і бязсумліўным гэтае „абмяжаваньне ў правох“, гэтае палітычнае, як кажуць расейцы, „разжалованьне“ прэм‘ера, да апошняга прыстаўлены, так сказаць, „дзядзька“, ці афіцыяльна—яго заступнік—у асобе самога п. Корфантага!..

Уваход у ўрад лідэра Хрысьціянскай Дэмакратыі, які толькі што „фрондаваў“ проці габінэту і прарочыў яму шмат кароткія дні, палітычна ўмацоўвае ўрадовы блёк, консолідуючы яго пэўным новым цясьнейшым паразумленьнем... Дык вось—палітычная роля „Пяста“ ў габінэце амаль ня спынена зусім: ад апошняе асталіся толькі прозьвішчы яго лідэраў...

Але можа за тое паны Вітас і Кернік вытаргавалі ад Хьены штось рэальнага з *сацыяльнай* часткі, таемнага „пакту“... На гэтае мала коратка адказаць: Не!..—Справа—шмат больш дрэнная...

Як ведама, тою цаною, за якую прадаліся Хьене і прадалі інтарэсы польскае дэмакратыі вітасавы „людоўцы“,—былі пэўныя „ўступкі“ правіцы ў вобласьці „зямельнай рэформы“.

Праўду кажучы, гэтыя „ўступкі“ йшлі шмат „бліжэй“, як першая „зямельная рэформа 1919 г.“, і могуць вярней быць названымі *ўступкай* „Хьене“ „*з боку* „*людоўцаў*“; але як-бы ні было—Пяст у пакце „вытаргаваў“ ад Хьены распарцэляваньне тым ці іншым способам да 2-х мільёнаў дзесяцін зямлі, лічучы ня менш, як па 400.000 дз. у год.

Але мы памятаем, што ўжо тады сама „Хьена“ амаль не *распалася* на кавалкі з прычыны гэтага пункту „пакту“, на якім катэгарычна стаяў п. Вітас, бо іначай дапраўды ўвесь „пакт“ ня меў для „людоўцаў“ і іх *люду* абсалютна ніякага сэнсу і смаку.

Уплывовая група абшарнікаў, з пазнанскімі магнатамі ў цэнтры, якія стварылі г. зв. „Хрысьціянскую Нацыянальную Партыю“ (гэтак званыя “Дубадэкі“ — па прозьвішчы іх прэзэса праф. Дубановіча),—заявілі тады рашучы пратэст проці гэтага пункту „пакту“, заявіўшы, што не дадуць сваіх абшараў „на паству вітасавым мужыкам“!..

Іменна з гэтай прычыны гэтая магутная група і *не ўвайшла* тады ў урад, *нават ня дала яму пры рашучым галасаваньні бязумоўнага даверыя*, засьцярогшы сабе права галасаваньня *проці* ўсіх „аграрных экспэрымэнтаў“ „сацыяльна-палітычных рызыкантаў—людоўцаў, хадэкаў і эндэкаў“...

Голас гэтай групы абшарнікаў кожны віленчук можа дачуць у мясцовай газэце „Słowo“...

Мы памятаем, як горача папераджалі п. Вітаса проці гэтага пакту ўся дэмакрацыя Польшчы, а насамперш—яго ўласныя калегі гэтак званага „левага крыла“, якія пасьля адкалоліся ад „Пяста“ і стварылі асобную „групу Домбскага“.

I вось цяпер, калі наступае час рэалізацыі гэтага пакту і абяцанак Хьены, калі запраўды прышлося выбіраць паміж „Пястам“ і „Дубадэцыяй„ — *паміж людам Вітаса і абшарнікамі Дубановіча*, дык ня толькі ад знамянітага „пакту“ не асталося нічога, апроч паперы, але, сталася нешта большае!..

Справа—ў тым, што ў новым габінэце „міністэрства земляробства“ атрымаў ня хто іншы, як іменна *прадстаўнік* тое *самае групы абшарнікаў*, якая ад самага пачатку заявіла сваё рашучае „veto“ проці таго, у чым п. Вітас і яго людоўцы слушна бачылі галоўны, калі не адзіны, сэнс свайго аб‘яднаньня з Хьенай, сваей здрады дэмакратыі...

Самы тупагаловы з тых мужыкоў, якія далі мандат даверыя вітасавым „людоўцам“, уцяміць, што значыць гэты факт перадачы партфэлю зямельных спраў, якое вельмі спрытна быццам аддзелена ад мін. зямельных рэформаў (?) у рукі такога „прынцыповага“ абшарніка, як п. Хлапоўскі...

I вось,—калі „назначэньне“ над „прэм‘ерам“ Вітасам “апекі“, у асобе „віцэ-прэм‘ера“ Корфантага, — зьяўляецца *палітычнай сьмерцяй* „Пяста“, дык *перадача баявога, прынцыпова-сацыяльнага, казырнага портфэлю* „*людоўцаў*“—іменна іх *прынцыповым сацыяльным ворагам* гэтага самага *люду*, які быццам маюць бараніць гэтыя самыя „людоўцы“—зьяўляецца больш як *сацыяльнымі хаўтурамі* „Польскае Людовае Партыі Пяста“...

Асаблівае значэньне гэтага перададзенага партыі „хрысьціянскіх абшарнікаў“ зямельнага партфэлю выяўляецца цяпер з прычыны вельмі цікавага і вострага „zatargu“ сучаснага правіцовага ўраду... з Каталіцкім Касьцёлам!..

Гэтая справа, у якой вельмі цікава для сучаснае Польшчы „палітычны“ мамэнт спатыкаецца з сацыяльным, зьяўляецца цесна зьвязаннае з „зямельнай рэформай“ пытаньне аб прымусовым выкупе гэтак званых „добр касьцельных“—на рэч „зямельнай рэформы“.

Яшчэ гэтак нядаўна „Хьена“ гатова была прынясьці ў ахвяру сацыяльным дамаганьням Пяста „кась-

цельныя добра“, каб толькі *захаваць свае маёнткі і сваіх калегаў*—„хрысьціянскіх абшарнікаў“...

Але ў апошнія часы пачалася паміж Хьенай і Пястам скрытая барацьба ў камісіях пры абгаварываньні гэтага праекту: людоўцы неяк яшчэ нерашуча, але ўсё-ж такі не галасавалі разам з правіцай...

Адказам на гэтае „пасыўнае спраціўленьне“ людоўцаў у той справе, якае пагражае страшным для ўсіх „хрысьціянскіх“ партыяў правіцы *разрывам з Рымскай Курыяй - з „Каталіцкім Касьцёлам“ — апошнім козырам*, які яшчэ быццам астаўся ў палітычнай ігры Хьены,—і зьяўляецца гэтая аддача—міма носу Пяста—аграрнага партфэлю прадстаўніку абшарнікаў...

З гэтага зусім ужо ясна, што—*як зямляў абшарнікаў, таксама і нават касьцельных зямляў люд польскіх „людоўцаў“, не зважаючы на ўсе ўслугі апошніх Хьене, не атрымае*: *сацыяльная рэформа* няўпынна будзе прынесена ў ахвяру *палітычнаму інтарэсу*—захаваньня добрых адносінаў, як з магутнымі пазнанскімі і іншымі абшарнікамі, таксама і з ня менш яшчэ магутным у Польшчы Рымскім Касьцёлам...

Але-ж чаму-ж ўсё-ж такі Вітас і яго калегі маўчаць?

Перад усім—таму, што ўжо ня маюць іншага выхаду, а пасьля—таму, што ўсё-ж нейкую „компэнсацыю“ за ўсё гэта атрымаюць.

І вось на гэтым іхнім *здаволеньні* гэтай компэнсацыяй ці проста—*падачкай* і высьвятляецца ўся *глыбіня падзеньня і раскладу партыі „людоўцаў“*...

Каму-ж не ясна, што гэтая компэнсацыя „Пясту“ будзе дана Хіенай *коштам—„Крэсаў“,—коштам нашае беларускае і украінскае зямелькі...*

Як мы ўжо пісалі, палова ўсяго буджэту зямельнага міністэрства ідзе на асадніцтва...

Вось,—чым змушаны будуць здаволіцца і пэўна, што здаволяцца польскія „людоўды!“...

Падлічым вынікі.

Палітычная роля Вітасавага „Пяста“, як-бы ні пайшла далей польская палітыка—ці ўправа ці ўлева,—можа лічыцца *скончанай.*

У сучасным габінэце людоўцам вызначана зусім ясна абмяжованая роля ўжо не палітычная—але *паліцэйская*...

Мін. спр. ўнутр. Кернік будзе толькі, і, як відаць, вельмі сумленным, *прыкашчыкам* Хьены.

Цяпер пакуль што ўвесь новы склад габінэту прадстаўляе клясычны малюнак у *добрым старапольскім стылю*: запраўдныя паны з Хіены будуць панаваць, пакуль што, а вітасавы „хлопы“ і „паўпанкі“ будуць для іх выпаўняць усялякую чорную работу... каб ня брудзіліся рукі самых паноў...

І гэтую „гістарычную ролю“ ўзяліся выпаўніць польскія „людоўцы“...

Дапраўды—каб ня было паноў Вітаса і Керніка, дык правіцы трэба было-б іх выдумаць!

Якія-ж апошнія вынікі гэтай „рэконструкцыі“ ураду?

Давёўшы да палітычнага нуля—да ролі *„тэхнічнага“—паліцэйскага* апарату свайго супольніка „Пяста“, Хьена, набраўшыся апэтыту, прырыхтавалася ўжо да *рашучага,—апошняга бою з лявіцай...*

Як казаў і пас. Тугутт, яна хоча аканчальна *„схапіць за горла лявіцу“*..., а з ёй—ўсе масы працуючага народу Рэспублікі...

Але ня трэба забываць, што правіца мае нязначную большасьць *толькі ў Сойме*, але ў Краі, як ясна кожнаму, цяпер, пасьля ўсіх сваіх „попісаў“ і „перамогаў“ мае зусім выразную меншасьць.

Нядаўна Каўцкі казаў, што „рабочая кляса ў сучасны мамэнт у-ва ўсіх краях, калі ня мае яшчэ столькі сілаў, каб *ствараць урады*, дык ужо мае настолькі моцы, каб гэтыя ўрады ня *сьмелі кіраваць краем проці працоўнага народу*“...

Гэта сама можна зусім пацьвярдзіць і адносна да Польшчы...

З гэтага ясна, што апошнія акты правіцы прадстаўляюць *перагрупіроўку* сілаў,—і іх „дыспазыцыю“ для нейкага „генаральнага сражэньня“...

Можна думаць, што і лявіца мае настолькі сілаў, што *не адмовіцца ад прыняцьця бою...*

Мы ня бярэм на сябе сьмеласьці судзіць аб тым, да чаго прывядзе гэты бой, але, што ён пачаўся,—дык аб гэтым ужо крычаць... каменьня на вулічных бруках...

Аб гэтым сьведчаць, як „даразныя суды“ з аднаго боку, таксама і агульная забастоўка з другога.

М.

Хто вінаваты?

Чуць не на кожным паседжаньні Сойму ўносяцца рознымі соймавымі групамі прапазыцыі і інтэрпэляцыі ў справе зьдзекаў і надужыцьцяў паліцыі і адміністрацыі на т. зв. Усходніх Крэсах, г. ё. беларускіх і украінскіх абшарах. Унесены гэтыя прапазыцыі і беларускімі і ўкраінскімі пасламі і пэпээсамі і вызваленцамі, і кожная з іх прыводзіць рад нячуваных гвалтаў і зьдзекаў афіцыяльных прадстаўнікоў улады, якія здавалася-б, ніколі ня могуць мець месца ў прававой дзяржаве. Гэта толькі бязумоўна невялічкая частка тых фактаў, якія маюць месца на нашых абшарах, частка, якая дзякуючы шчасьліваму прыпадку дайшла да ведама паслоў і апавешчана імі з соймавай трыбуны; без параўнаньня большая частка таго, што творыцца ў нашых цёмных кутках, засталася нікім не апавешчанаю, бо забіты, стэрорызованы селянін лічыць за лепшае маўчаць аб чынімых яму крыўдах, каб не наразіцца на яшчэ большы зьдзек і паняверку.

І запраўды, якая-ж рэальная карысьць, ці паправа „стасункаў на Крэсах“ ад усіх тых прапазыцыяў і інтэрпэляцыяў у Сойме? Што адміністрацыя на Крэсах дрэнная, аб гэтым ніхто не спрачаецца. Усе бяз розьніцы партыяў прызнаюць гэты факт. Забойчую характэрыстыку гэтай адміністрацыі даў б. старшыня міністраў ген. Сікорскі. Цьвердзіць гэтае і цяперашні міністар унутраных спраў п. Кернік. Прэса ўсіх напрамкаў цьвердзіць, што на „Крэсы“ назначаецца на адміністрацыйныя пасады „найгоршы элемэнт“, якому няма месца ў „rdzennej Польшчы“. Характэрны, напр. той факт, што ў адміністрацыйнай камісіі ў справе надужыцьцяў лунінецкага старасты п. Кучыньскага прадстаўнік ураду заявіў, што ён ужо звольнены і з прычыны адсутнасьці кваліфікацыі ня можа быць назначаны ў другое староства. Выходзіць, што на Крэсах можна быць старастаю, нават ня маючы патрэбных кваліфікацыяў. Усе значыцца згаджаюцца з гэтым, але ніхто ня хоча палажыць гэтаму канец.

Сьпешнасьць прапазыцыяў і інтэрпэляцыяў у справе гвалтаў, зьдзекаў і надужыцьцяў на Крэсах адкідаюцца і перадаюцца ў адміністрацыйную камісію, дзе з разглядам іх ня надта сьпяшаюцца. Міністры робяць абяцанкі аб „аздараўленьні стасункаў“ на Крэсах, але гэтыя абяцанкі застаюцца толькі словамі і ніяк ня могуць перайсьці ў дзела, апрача хіба толькі павялічэньня паліцыі, лік якое прызнаецца невыстарчаючым.

Зусім зразумела, што ніхто ня можа вінаваціць увесь урад за паступкі таго ці іншага „крэсовага кацыка“, але калі выпадкі зьдзекаў над люднасьцю перастаюць ужо быць паасобнымі выпадкамі, а пераходзяць у бытавое зьявішча, і цантральны ўрад ня можа, ці ня хоча палажыць гэтаму канец, калі высілкі беларускіх і ўкраінскіх пасloў, а нават пасloў польскай лявіцы зьвярнуць на гэта ўвагу ўраду, спатыкаюцца з сыстэматычным адкіданьнем праз урадовую соймавую большасьць, дык паняволі ахоплівае самы чорны пэсымізм і насоўваецца думка ці не сама гэтая ўрадовая большасьць тым самым падтрымлівае і ў поўнай меры апраўдывае гэтыя нездаровыя стасункі на Крэсах.

Правыя партыі крычаць аб пашырэньні сярод беларускага і украінскага насяленьня антыдзяржаўных цячэньняў і бачаць у гэтым работу „вывротовых“ элемэнтаў, вінавацяць у гэтым беларускіх і украінскіх паслоў, прэсу, нават культурна-прасьветныя арганізацыі, тым самым стараюцца апраўдаць рэпрэсіі адносна нашай інтэлігенцыі і сялянскіх масаў. Кожнае выступленьне проціў зьдзекаў і гвалтаў інкрымінуецца, як, заклік да бунтаўніцкай і здрадзецкай дзейнасьці, кожная крытыка ўрадовай палітыкі кваліфікуецца, як заклік да зваленьня істнуючага ладу і падбураньне люднасьці. Ствараецца ўражаньне, што легальны беларускі рух сьвядома імкнуцца загнаць у падпольле, бо, як напрыклад, тлумачыць той факт, што артыкул зьмешчаны ў № 17 „Нашага Сьцягу“, дзе гаворыцца аб патрэбе скліканьня легальнага зьезду „Заходняй Беларусі“ разглядаецца ўладай як заклік да стварэньня арганізацыі, маючай на мэце адарваньне ад Польшчы Заходняй Беларусі, калі крытыка фінансавай палітыкі разглядаецца як заклік да бунтаўніцкай дзеяльнасьці, калі стацьця аб патрэбе аб'яднаньня работнікаў і сялян з мэтай абароны сваіх правоў перад вызыскам капіталу зноў такі разглядаецца, як антыдзяржаўная і бунтаўніцкая агітацыя і г. д.

Запраўднага вінавайцы „антыдзяржаўных настрояў“ сярод крэсовай люднасьці, калі толькі такія настроі істнуюць, ня бачаць, а калі й бачаць, дык ня спыняюць іх дзейнасьці, а зваліваюць усю віну на тых, хто мае сьмеласьць стаць у абароне гэтых пакрыўджаных масаў, хто паказвае на істнуючыя „крэсовыя балячкі“.

А гэты і запраўднымі „антыдзяржаўнымі чыньнікамі“ зьяўляюцца тыя праступныя элемэнты сярод крэсовай адміністрацыі, дзейнасьць якіх так ярка ахарактарызавана ў прапазыцыях розных соймавых групаў аб надужыцьцях і зьдзеках на Крэсах.

Кумельган.

Загранічная палітыка эндэцыі.

У эндэцкім месячніку „Przegląd Wszechpolski“ зьмешчаны артыкул п. Петрыцкага аб загранічнай палітыцы. Дзеля таго, што на чале міністэрства загранічных спраў стаіць найвыдатнейшы эндэк Р. Дмовскі, а яго бліжэйшым памоцнікам зьяўляецца вядомы эндэк М. Сэйда, дык можна думаць, што думкі выказанныя п. Петрыцкім, якраз і будуць праводзіцца ў жыцьцё сучасным польскім урадам. Дзеля гэтага варта бліжэй прыглядзецца тым мэтам, якія сабе ставіць у загранічнай палітыцы эндэцкая партыя.

Эндэцкая палітыка лічыць на тое, што ў Расеі зноў запануе буржуазія і дзеля гэтага ўжо цяпер імкнецца наладзіць добрыя адносіны з гэтай будучай буржуазнай Расеяй, але да гэтага часу трэба абавязкова *пeратравіць Крэсы*, г. зн. апалячыць беларускі і ўкраінскі народ. Вось што аб гэткім піша п. Петрыцкі:

„Нашая палітыка на ўсходзе—гэта перад усім унутраная праблема. Абсалютнае зьліцьцё (zecpolenie) ўсходніх крэсаў з рэштаю Польшчы, гэта нашая задача. Палітыка адміністрацыйная, рэлігійная, прасьветная і калянізацыйная—павінна быць так кіравана, каб, калі будучая Расея зьявіцца на арэне і пачне адыгрываць ролю ў міжнароднай палітыцы, ня было ўжо ў Польшчы праблемы ўсходніх крэсаў, а прынамсі ня было такой вострай, як цяпер“.

Як выглядае гэтае „zespolenie“ крэсаў з „Macierzą“ мы добра ведаем з штодзеннае практыкі. Вядомы эндэцкі публіцыст Ст. Грабскі ў сваей кнізе „Uwagi o bieżącej historycznej chwili Polski“ паміж іншымі піша так:

„Беларуская і русінская (украінска) справа—гэта праблема зьліцьця зямляў, у большасьці цяпер заселеных праз чужую люднасьць, з нацыянальнай польскай тэрыторыяй.

Дзеля гэтага няма іншага разьвязаньня гэтай задачы, як толькі праз утварэньне на гэтых землях польскай нацыянальнай большасьці, альбо прынамсі гэткае переваги польскага элемэнту, каб ён меў перавагу ў грамадзка-палітычным жыцьці Краю“.

Пан Грабскі таксама падкрэсьлівае, што „zespolenie“ павінна адбыцца шыбка:

„Найвышэйшаю жыцьцёваю неабходнасьцю зьяўляецца для Польшчы, каб у працягу ўжо найбліжэйшых гадоў увесь адрэзак нашай усходняй граніцы на поўнач ад Прыпяці быў ня толькі граніцаю Польскай дзяржавы, але і граніцаю нацыянальнай польскай тэрыторыі“.

Гэта скіравана проста проціў беларусаў. На поўдзень ад Прыпяці на ўкраінскіх абшарах п. Грабскі таксама прапануе калянізацыю; трэба парцэляваць вялікія абшарніцкія двары паміж *польскага* сялянства і такім чынам, асабліва ў прыгранічных паветах, стварыць абсалютную польскую большасьць.

Апрача калянізацыі пан Грабскі жадае моцнай улады:

„Усё ўрадаваньне павінна адбывацца ў польскай мове, школы павінны вясьціся ў духу запраўды польскім“... „Што ўрадовае—то павінна быць польскае. Бо Рэчпаспалітая ёсьць дзяржавай польскай“.

Практыка паказвае, што польскі ўрад запраўды точна выпаўняе гэтую праграму і ня толькі сучасны ўрад Хьена-Пяста, але і „дэмакратычныя“ ўрады, падтрымліваемыя т. зв. польскай лявіцай. У гэтым усе польскія палітыкі сходзяцца, і розьніцы вялікай няма паміж крайнімі правымі і панамі сацыял-эндэкамі.

Зазначыўшы патрэбнасьць згоды з будучай буржуазнай Расеяй, пан Петрыцкі лічыць, што ўвесь свой імпэт Польшча павінна скіраваць на захад. Заходняя і паўночная граніцы Польшчы надта некарысныя і не забясьпечваюць уплыву на балтыцкае пабярэжжа, Усходняя Прусія зьяўляецца „вялізарнай скалою, якая душыць Польшчу зьверху“, а дзеля гэтага трэба Гданьск далучыць да Польшчы, а Усходнюю Прусію адабраць ад немцаў, чаго дамагаўся цяперашні міністар загранічных спраў Р. Дмоўскі яшчэ ў 1917—18 г. г. у сваіх мэморыялах, паданых Бальфуру і Вільсону. Дзеля таго што Літва зьяўляецца „пярэдняй стражай Нямеччыны ўва ўсходнім кірунку“, дык ясная рэч, што трэба і Літву далучыць да Польшчы.

Здабыцьцё Гданску ня выстарчыць для эканамічнага разьвіцьця Польшчы на Балтыцкім моры, цьвердзіць п. Петрыцкі і дадае:

„Разьвязаньне балтыцкай праблемы ў сэнсе злучэньня з гаспадарчага боку балтыцкага пабярэжжа з Польшчай ляжыць у інтарэсе таксама Заходняй Эўропы і Амэрыкі... *За гаспадарчым злучэньнем пойдзе палітычнае.*

Якія краі разумее аўтор пад выразам „балтыцкае пабярэжжа“ знаходзім у іншым мейсцы яго артыкулу, дзе ён кажа аб патрэбе саюзу з Румыніяй і Чэхіяй, праз які

„гварантуем Польскай дзяржаве абарону перад Нямеччынай, а таксама імкнемся да ўмацаваньня і павялічэньня нашага „stanu posiadania“ над морам Балтыцкім. Праз Бухарэшт і Прагу вядзе дарога да *Гданска, Клайпэды, Коўні і Рыгі.*

Як відаць, эндэцкі імпэрыялізм не задаваляецца Гданскам і Усходняй Прусіяй, але хоча „zespolić“ і Літву і нават Латвію. Ясна, што ставячы такія шырокія заданьні, аўтор лічыцца з магчымасьцю вайны з Нямеччынай, а дзеля гэтага прапануе „шыбка зьліквідаваць niemczyznę“ у заходніх ваяводзтвах.

Што-ж суліць гэтая загранічная палітыка эндэцыі? У-ва ўнутранай палітыцы: бязьлітасную барацьбу з украінскім, беларускім і нямецкім народамі, хутчэйшую дэнацыяналізацыю іх, „zespolenie“ і „ліквідацыю“, а ў вобласьці міжнародных адносінаў—пагрозу вайны з Нямеччынай, Літвой і нават Латвіяй.

Н.

Палітычныя падзеі.

ПОЛЬШЧА.

„Robotnik“ паведамляе, што, ня гледзячы на афіцыяльныя паведамленьні, быццам, забастоўка чыгуншчыкаў спыняецца, яна, наадварот, пашыраецца і ахаплівае новыя районы. У Варшаве забаставалі паравозныя майстэрні Варшава-Гданск і Варшава-Прага. Забастоўка ахапіла таксама Скерневіцы і Лазы.

У Варшаве адбыўся мітынг забаставаўшых чыгуншчыкаў, на якім было прысутных больш за 12.000 асобаў. Усе прысутныя выказаліся за далейшае вядзеньне забастоўкі да поўнай перамогі.

У **Кракаве** расплякатавана абвяшчэньне Камандзіра Кракоўскага вокругу ген. Чыкеля, якое на падставе пастановы Рады Міністраў і загаду ваеннага міністра ўводзіць даразныя суды за дэзэртырства, падбураньне да дэзэртырства, працівадзейнасьць проціў абавязкаў вайсковага падпарадкаваньня і за праступленьні папсаваньня срэдстваў камунікацыі. Адначасна выданы загад аб прызыве на ваенную службу штатных працаўнікоў чыгунак радавых рэзэрву 1883—1901 г. г. Не выпаўняючыя гэтага загаду будуць лічыцца дэзэртырамі і будуць аддадзены даразнаму (палявому) суду.

Палажэньне ў **Кракаве** без переменаў. Чыгуншчыкі і паштавікі стойка бастуюць. Адозва ген. Чыкеля, пагражаючая палявымі судамі, не дала ніякіх вынікаў. Забастоўшчыкі не пабаяліся пагрозаў і ніводзін ня прышоў на працу. Паліцыя забараніла зрабіць мітынг пад голым небам. Мітынг адбыўся ў памешканьні Профэсіянальных Саюзаў. Прынята рэзалюцыя аб далейшым вядзеньні забастоўкі, аж да перамогі.

У **Львове** забастоўка чыгуншчыкаў шмат пашырылася і ўжо мае характар генаральнай забастоўкі. Не працуюць усе майстэрні, паравозаўні і аддзел руху. Рух цягнікоў, бадай што, спыніўся, а якія адыйшлі, абслугоўваюцца войскам. Адбыўся вялізарны мітынг чыгуншчыкаў. Пастаноўлена баставаць да перамогі. Настрой моцны, але спакойны.

У **Самборы** і **Перамышлі** забастоўкі ахапіла ўсе аддзелы.

У **Лодзі** забастоўка трывае далей. У суботу адбыўся сход усіх чыгуншчыкаў, прызваных да войска. Пастаноўлена, што прызваныя чыгуншчыкі не дапусьцяць, каб іх ужылі да разьбіцьця забастоўкі, але толькі будуць адбываць вайсковае абучэньне.

У **Пазнані** бастуюць працаўнікі чыгуначных майстэрняў, паравазоўняў, вугальных складаў, магазынаў, часткова служачыя станцыі. Забастоўка прыймае ўсё больш востры характар.

У **Любліне** па загаду старосты арыштаваны старшыня і сябры праф. саюзу чыгуншчыкаў. Пратрымаўшы 20 гадзін пад арэштам іх звольнілі. У **Новым Сончу** паліцыя рабіла аблаву на забастоўшчыкаў. Работніцкі дом абкружылі войскам, пры гэтым маёр Мацеёўскі даў загад біць прыкладамі быўшых там кабетаў і дзяцей.

У **Лодзі** з прычыны разьбіцьця забастоўкі хадэкамі і энпээрамі праф. саюз работнікаў тэкстыльнай прамысловасьці пастанавіў зьліквідаваць забастоўку. Прадстаўнікі падпісалі ўмову з прамыслоўцамі.

Ня гледзячы на тое, што курс маркі за апошні тыдзень ня толькі не панізіўся, а нават крыху павысіўся дарагоўля на ўсе прадукты расьце. Урад падвысіў з 1-га лістапада на 200 проц. чыгуначныя тарыфы і на 100 проц. тытунёвы акцыз, абяцаючы ў бліжэйшыя дні яшчэ большае павялічэньне падаткаў і акцызаў.

У знак пратэсту проціў увядзеньня палявых судоў у Кракаве Цэнтр. Камітэт P.P.S. супольна з Цэнтр. Бюро Проф. Саюзаў абвесьцілі генаральную забастоўку на 5-га лістапада. № 300 „Robotnika“, у якім была надрукована адозва Ц.К. P.P.S. аб абвешчаньні забастоўкі канфіскаваны.

Забастоўка ў Варшаве ахапіла амаль усе фабрыкі. Забаставалі ўсе гарадзкія работнікі, электроўня не працавала і была занята войскам, трамваі не курсавалі, апрача некалькіх вагонаў, якія абслугоўваліся штрэйкбрэхерамі.

На правінцыі забастоўка ахапіла Бельск-Бяла, Жывец, капальні солі ў Бохніі і Асьвеціне. Часткова забастоўка ахапіла Горна-Шлёнскую і Домброўскую прамысловасьць.

У Кракаве, Львове, Станіслазове, Тарнове, Чэнстахове, Барыславе, Плоцку, Радомску і інш. забастоўка ахапіла ўсе прадпрыемствы. У Лодзі абвяшчэньне генаральнай забастоўкі адложана на сераду.

У шмат якіх гарадох арыштаваны сябры ўрадаў праф. саюзаў. У Варшаве паліцыя і войска на пагатове. Прыбываюць засілкі з правінцыі.

У Варшаве ў памешканьне Акружнага Бюро P.P.S. падкінута бомба. Узрывам зьнішчана частка памешканьня і забіты сторож.

„Robotnik“ у выдадзеным надзвычайным дадатку паведамляе, што Кракаў апанаваны праз работнікаў. Першы полк уланаў і 2-гі полк пяхоты здалі аружжа.

„Dz. Wil.“ паведамляе, што гэтыя чуткі праўвялічаны. Разброены толькі адзін батальён пяхоты. Эскадрон 8-га палку уланаў заатакаваў работнікаў, пры гэтым 17 уланаў, ротмістр і 2 афіцэры забіты. Ваявода Галэцкі і ген. Чыкель звольнены. На іх месца назначаны і выехалі да Кракава віцэ-міністар Ольнінскі і ген. Жэлігоўскі. Адначасна выслана шмат войска.

Віцэ-прэзэс Корфанты вядзе перагаворы з прадстаўнікамі P.P.S. аб ліквідацыі забастоўкі.

НЯМЕЧЧЫНА.

Нямеччына, як здаецца, знаходзіцца ў пярэдадні грамадзянскае вайны. Дабіўшыся адстаўкі сацыялістычна-камуністычнага ўраду ў Саксоніі ваеннаю сілаю, урад Штрэзэмана зусім ня прымаў ніякіх шагоў проціў манархічна-фашыстаўскіх арганізацыяў у Баварыі. Магчыма, што каоліцыйны ўрад Штрэзэмана сьвядома даваў час баварскім фашыстам умацавацца, і цяпер баварская чорная сотня ўжо адкрыта выступае проці Нямецкай Рэспублікі.

Газэты падаюць сэнсацыйныя весткі, што баварскі дыктатар Кар зваліў баварскі ўрад і выслаў Цэнтральнаму Нямецкаму ўраду ультыматум, у якім пагражае паходам на Бэрлін, калі праз 24 гадзіны ў Бэрліне ня будзе ўведзена фашыстоўская дыктатура. Баварскія баявыя аддзелы сканцэнтраваны на граніцы сацыялістычнай Тюрынгіі, ужо мелі месца баі паміж баварскімі баёўкамі і Тюрынгенскай паліцыяй. Бэрлінскі ўрад выслаў у Тюрынгію ген. Рэйнгардта, але сацыялісты ня вераць яму, як ня вераць і міністру абароны Гесьлеру, якіх лічаць прыхільнікамі фашыстаў. Адначасна манархісты распачалі працу ў Мэкленбургу, Памераніі, Сілезіі і Брандэнбургу. Кронпрынц Рупрэхт афіцыяльна выступае на ваенных парадах у Мюнхэне. Кажуць, што ўжо вызначаны кандыдаты на каралёў у паасобныя краінах Нямеччыны.

Сацыял-дэмакраты, якія падтрымоўвалі ўрад Штрэзэмана і самі ўваходзілі ў яго і надзялілі яго надзвычайнымі паўнамоцтвамі, урэшце зразумелі памылковасьць сваей палітыкі і падаліся ў адстаўку. Ходзяць чуткі, што габінэт Штрэзэмана будзе папоўнены прадстаўнікамі крайніх правых партыяў. Прэзыдэнт Эбэрт пагражае ў гэткім выпадку падацца ў адстаўку. Чым закончыцца рэконструкцыя габінэту Штрэзэмана, гэта ў сучасны мамэнт ня мае ўжо ніякае вагі. Цэнтр цяжару пераносіцца на аружную барацьбу паміж крайняй рэакцыяй і працоўнымі масамі і ад вынікаў гэтай барацьбы залежыць як будучы палітычны лад у Нямеччыне, так і наагул умацаваньне таго ці другога лагеру ў Эўропе, што бязумоўна мае першараднае значэньне ў палітычным жыцьці Эўропы і нават усяго сьвету.

У Саксоніі ўтварыўся ўрад, які складаецца з сацыял-дэмакратаў. Старшыня міністраў Фэліш у аўторак выступіць у Сойме з праграмнай прамовай.

Рэйхсвэр далей займае паасобныя мясцовасьці Саксоніі. Ува ўсіх мясцох насяленьне аказвае праціўленьне, часта аружнае. Не абыходзіцца без забітых і параненых.

На баварска-тюрынгенскай граніцы йдзе страляніна паміж фашыстаўскімі аддзеламі і тюрынгенскай паліцыяй. Цэнтральны ўрад сьцьвердзіў, што Баварскія баёўкі на гэтай граніцы налічваюць каля двух палкоў.

Сацыял-дэмакратычная фракцыя нямецкага парлямэнту пастанавіла выйсьці з урадовай коаліцыі. Міністры-сацыялісты падаліся ў адстаўку. Адстаўка прынята. Урад Штрэзэмана будзе апірацца выключна на буржуазныя партыі. Магчыма, што парлямэнт будзе распушчаны.

С. С. Р. Р.

Радавы ўрад зьвярнуўся да японскага ўраду з пратэстам з прычыны гвалтаў японскіх ваенных караблёў у тэрыторыяльных водах Радавых Рэспублікаў на Далёкім Усходзе.

У Варшаве адбываюцца перагаворы паміж віцэміністрам загранічных спраў Сэйдай і прадстаўніком С.С.Р.Р. Коппам у справе гандлёвага трактату паміж Польшчай і С.С.Р.Р. пры гэтым прадстаўнік С.С.Р.Р. Копп асабліва дамагаўся вольнага транзыту праз Польшчу да Нямеччыны, зусім незалежна ад унутраных палітычных варункаў у краёх, куды празначаецца экспорт.

ШВАЙЦАРЫЯ.

У Лазане распачаўся працэс Конрадi — забойцы прадстаўніка Радавых Рэспублік на Лазанскую Конфэрэнцыю Вароўскага.

ЮГАСЛАВІЯ.

У Софіі, сталіцы Баўгарыі, забіты невядомымі асобамі ваенны аташэ Югаславіі. Цяпер Югаславія прад'явіла баўгарскаму ўраду ўльтыматум, аб выпаўненьні раду варункаў для задавальненьня нацыянальнага гонару Югасlаліі. Як раз так, як рабіў Мусаліні ў вядомым конфлікце з Грэцыяй.

Пішыце да нас аб жыцьці-быцьці вёскі, аб сваіх ворагах і прыяцелях. Хай кожны падпішчык „Змаганьня“ будзе і яго супрацоунікам.

З газэт.

Пагромная агітацыя.

Ня гледзячы на тое, што ў польскіх законах істнуюць артыкулы, якія цяжка караюць за цкаваньне аднае часьці насяленьня проці другое,—эндэцкім газэтам „усё можна“: прыклад поўнае няўвагі на сказаныя артыкулы дае галоўны орган пануючае ў Польшчы партыі „Gazeta Warszawska“.

У № 301 „Gaz. Warsz.“ адкрыта выступіў з пагромнай агітацыяй вядомы „жыдаед“ Ст. Пеньковскі, які і падпісаўся пад сваей стацьцёй „Klęby Syjonu“ поўным сваім прозьвішчам. У гэтай стацьці знаходзім, паміж іншым, гэткія „пэрлы“ эндэцкага ідэалёга:

> „Перад вачыма сьвету паўстае жыдоўскі народ—у-ва ўсім сваім цэлым, як аднолітная армія праступнае мафіі“.
>
> „Адзіная разьвязка жыдоўскага пытаньня, да якое раней ці пазьней трэба будзе дайсьці, гэта—зусім выкінуць жыдоў з грамадзянства людзей“.
>
> „Калі выкідаем з грамадзянства ніжэйшыя тыпы, як праступнікаў, ашуканцаў і зладзеяў, дык з тым вялікшай патрэбнасьцяй і з тым сьвяцейшым правам мы прымушаны будзем выкінуць спасярод нас закамянелы народ ненавісьці і помсты“.

І ўсё гэта пішацца ў органе ўрадовае партыі акурат у той дзень, калі ў Варшаву прыехаў дырэктар сэкцыі нацыянальных меншасьцяў Лігі Нацыяў. У сам час: п. Кольбан якраз прыехаў у Польшчу ў справах палажэньня нацыянальных меншасьцяў у Польскай Рэспубліцы.

І нумэр „Gaz. Warsz.“ з гэткімі пісаньнямі пракуратура не сканфіскавала....

А „на Крэсах“—кепска!

Ня гледзячы на ўсю ману эндэцкіх пісакаў, што ў Заходняй Беларусі ніякіх беларусаў няма, што гэта „іскoні польская зямля“ і г. д.,—і сучасны ўрад, і польскае грамадзянства сваімі ўчынкамі даводзяць, што папраўдзе ня ўсё тут „так добра“, як-бы ім жадалася. Урад 60% усяго буджэту міністэрства „зямельных рэформ“ аддае на тое, каб „Усходнія Крэсы“ засяліць польскімі „асаднікамі“ і гэтак узмацаваць тут польскі элемэнт. Ці-ж гэта ня доказ, што гэнага польскага элемэнту ў нас зусім мала? А вось „польскія кабеты“ дык у сваей адозьве, заклікаючай усіх „крэсовых“ жанок-полек на зьезд у Вільню, проста кажуць, што бяз іх—без жанок—ніяк нельга будзе зрабіць гэныя „Крэсы“ запраўды польскімі:

> „Жанчыны - полькі! Перажываем цяпер вельмі цяжкія часы. Але, калі мы не пачнем цяпер працы над будаваньнем, ачышчэньнем і усьведамленьнем Крэсаў і над зьліцьцём іх з Маткай (— значыцца, Польшчай), дык прыйдзе нехта іншы, і нашы дзеці даждуцца ў сто разоў цяжэйшых дзён“.

Запраўды, мусіць такі цяжка „усьведамляць“ беларускага селяніна аб яго „польскасьці“, калі гэтага ніяк нельга зрабіць без... жанок польскіх!

Не дарма прыказка кажа: „дзе чорт ня можа, там бабу пашле“....

Аб кракаўскіх загадах.

„Robotnik“, галоўны пэпээсаўскі орган, востра выступае проці кракаўскіх загадаў, якія, на яго пагляд, ня маюць пад сабой ніякае законнае падставы: улада апіраецца на сваю ўласную волю—пастанову рады міністраў.

> „Даведываемся, што ў Кракаве ген. Чыкель выдаў указ, які—на аснове гэнае постановы заводзіць ваенна-палявыя суды („sądy darożne“). Рада міністраў сваей пастановы не апублікавала. Але на яе пазываецца ген. Чыкель—не на нейкі закон, а толькі на загад рады міністраў. Вось-жа можа ўрад выдаваць загады, але толькі ў межах істнуючых законаў. Але ніякага абавязываючага закону аб ваенна-палявых судох у войску няма. Такі закон істнаваў, ды ўтраціў сваю моц з канцом вайны. Дык калі ўрад цяпер заводзе ваенна-палявыя суды, то гэта—нячуванае беззаконьне! Ніводзін дэзэртыр, ніводзін душагуб—вайсковы не падлягае цяпер ваенна-палявому суду. Затое завялі—дагэтуль толькі ў Кракаве—ваенне-палявыя суды для чыгуншчыкаў—толькі за тое, што яны забастоўкай дабіваюцца паляпшэньня свайго быту!“

А далей „Robotnik“ кажа:

> „Гэта такое яркае нарушэньне права, што—запраўды—толькі такі ўрад, як цяперашні, урад крайняе рэакцыі і разыйшоўшагася паскарства (спэкуляцыі) мог гэта зрабіць“.

Правыя газэты аб гэтым маўчаць.

З УСЯЕ БЕЛАРУСІ.

ЗАХОДНЯЯ БЕЛАРУСЬ.

ХРОНІКА.

Дзяды. Віленскія беларусы рыхтуюцца сьвяткаваць „Дзяды“ паводле старога стылю 15 лістапада пастаноўкай другое часьці „Дзядоў“ Адама Міцкевіча ў перакладзе Натальлі Арсеневай.

Новыя кніжкі. Беларускае Выдавецкае Т-ва пачало друкаваць дзьве першыя кніжкі „Сельска - гаспадарскае Бібліатэкі“: „Малочная карова“ і „Пчолы“ Янкі Пачопкі.

Друкуецца і хутка выйдзе календар на 1924 год.

Выезд з Вільні Гарэцкіх. З прычыны забароны ўладаў выкладаньня ў Беларускай Гімназіі ў Вільні і пазбаўленьня гэтак магчымасьці заробку пакінулі Вільню вядомы беларускі пісьменьнік Максім Гарэцкі і жонка яго, Леаніла Гарэцкая, аўторка некалькіх падручнікаў для беларускае школы.

Гарэцкія перабраліся ў Радавую Беларусь—у Менск, каб тамака далей працаваць дзеля беларускае справы.

Увесь склад вучыцялёў Віленскае Беларускае Гімназіі і віленскае беларускае грамадзянства наладзілі праводзіны выяжджаўшых, з шчырым жалем разьвітываючыся з імі.

Жадаем Гарэцкім карысна далей працаваць на новым грунце!

Сход Беларускага Таварыства Помачы пацярпеўшым ад вайны. 4-га лістапада г. г. у памешканьні Белар. Грам. Собраньня адбыўся Агульны Сход сяброў Беларускага Т-ва помачы пацярпеўшым ад вайны. Сход заслухаў і зацьвердзіў даклады б.-старшыні Камітэту Т-ва п. Сакаловай і пачэснага сябра кс. А. Станкевіча аб дзейнасьці К-ту і стане дзіцячага прытулку, які ўтрымліваецца К-там, таксама быў заслуханы пратакол урадовай рэвізіі дзейнасьці К-ту і прыняты да ведама.

У справе арганізацыйнай Сход зрабіў перавыбары К-ту, які фактычна ў працягу апошняга году блізка што зусім распаўся. У новы К-т абраны: кс. А. Станкевіч, А. Сакалова; В. Тарашкевічыха, пасол П. Мятла, Г. Багдановіч, сэнатар В. Багдановіч, С. Станкевіч, Кэпель і Туронак. Кандыдатамі да іх абраны: К. Кахановічыха, Н. Рак-Міхайлоўская і П. Біндзюк. У рэвізыйную Камісію: Грыневіч, Лагіновіч і Гапановіч.

У часе сходу кс. Станкевіч долажыў, што К-там атрыманы пісьмы з Амэрыкі ад гр. Чарапука, ў якіх ён ад імя нашых заакіянскіх братоў абяцае шырокую матар'яльную помач Камітэту і Прытулку. Сход воплескамі сустрэў гэтую вестку і пастанавіў выказаць шчырую і гарачую падзяку сваім землякам у Амэрыцы за памяць і помач.

Пасля Агульнага Сходу адбыўся Сход новаабранага К-ту, на якім адбыліся выбары прэзыдыуму. Старшынёй абраны пасол Мятла, віцэ-старш. кс. Станкевіч і Сакалова, Скарбнікамі п. Тарашкевічыха і Кэпель і Сэкрэтарамі Г. Багдановіч і Туронак.

Забастоўка. У Вільне забаставалі работнікі электрычнай станцыі і вадаправода. Электрычная станцыя занята сапэрамі, якія працуюць заместа работнікаў. Забастоўка ахапіла таксама некаторыя фабрыкі.

Арышты. Арыштавана шмат сябраў камітэту Р. Р. S., сэкрэтар саюзу сельска-гаспадарчых работніцаў Буйка, сэкрэтар цэнтр. бюро клясовых проф. саюзаў Бортніцкі, дырэктара электроўні інж. Блюмбэрга і інш.

Акружны Камітэт Р. Р. S. у паразуменьні з Акр. бюро проф. саюзаў абвяшчае, што з прычыны таго, што ўрад згадзіўся спыніць рэпрэсіі, генаральная забастоўка абвяшчаецца закончанай.

Весткі з вёскі.

З Дзісенскага павету.

У нішчэньні лясоў наш павет не адстаў ад іншых „крэсавых“ мейсцаў. У сваіх імкненьнях да напакаваньня кішанёў далярамі і золатам паны з Дзісеншчыны перавысілі нават спосабы мікалаеўскіх часоў. Тады лясы секліся ў зіму, а летам забаранялася сеч, бо дрэва расьце толькі ўлетку. Цяпер-жа сякуць абы калі, абы толькі лясны спэкулянт заплаціў добра. Ці ёсьць у польскіх статутах артыкулы, забараняючыя ўлетку сеч лясы, ня ведаю. Толькі гандаль народным дабром сьмела можна назваць спэкуляцыяй. Дзякуючы сучаснай форме ляснай гаспадаркі ўраду, вытварылася асобная група людзей, аб'яднаных агульным імкненьнем да лёгкай нажывы. Гэта група бясклясавая, ў якой авечкі й ваўкі жывуць у поўнай згодзе. Група гэта творыць сацыяльную драбінку, на вярху каторай сядзяць лясны абшарнік (пан) і купец, паніжэй растаропны селянін, маючы крыху грошаў, а ў самым нізу—бядак бяз грошаў. Дзьве ніжэйшыя перакладзіны драбінкі ўтварыліся вось якім спосабам: калі селянін мае крыху грошаў, ён ідзе да пана і купляе лесу на хату, а тады перапрадае купцу. Гэты спосаб дае магчымасьць купцу часаць шніпары і ў тых кавалках лесу, дзе ён быццам і не прадаецца на гэта. Хітраму мужычку можа выйсьці на карысьць нават і заляцеўшы да яго чырвоны певень. Тады пагарэлец купляе дзешавей казеннага лесу (ведама пагарэлец) і ў такім ліку, каб і на будынак хапіла ды й прадаць было-б чаго. А калі згарэла, прыкладам бярвучы, паўвёскі, ды на ўсіх пагарэльцаў атрымаў па даверанасьці ад іх адзін гэткі хітрэйшы, то ён, падзяліўшы лес паміж суседзяў, мае ўжо ад пажару дужа добры прыпёк для сябе.

Тыя, хто з кішаня ня здолее зрабіць гэткіх гешэфтаў, сядзяць на самым нізу сацыяльнай драбінкі. Гэтыя дастануць прыпадкова дзе-небудзь адну—дзьве балюшкі, абчэшуць на шніпары ды самі й завязуць на рум, а купец грошы дасьць. А бывае гэтак, што ані заняць на будынак ня выпадае, ані так сама няма пад рукой балюшкі, а лёгка зарабіць хочацца. Трэба толькі мець спрыту ў галаве. Каля кожнай вялікай вёскі ёсьць могільнік. Калі ён стары, то можна зрабіць добры інтэрас. Варта толькі перачасаць сасновыя дрэвы на шніпары, і вёска можа зарабіць мільёнаў на 18. Гэтак і на гэткую-ж самую суму скарысталі са свайго могільніку жыхары вёскі Гоўцы (Янова) Мёрскай гміны.

Ведама, што ад апісанай лясной „гаспадаркі“ хутка апынімся бяз дроў. Жыхарам Гоўцаў аднак-жа баяцца нечага, бо яны могуць ўжыць на дровы труны з магілак. А пакойнікаў, чувалася, сабіраюца пераварыць на мыла. Гаўчане самі можа й не дадумаліся-б да саманавейшага спосабу рэалізацыі дармавізны з могільніку, каб не навўчыў-бы іх хоць і малады яшчэ, але спрытны пан Мірскі, патомак магнацкі, маючы маёнтак Каменполе пад Міорамі. А што сказаў-бы пан Мірскі, каб хто-небудзь сарваў хоць кветку з магілкі ягонага бацькі? Гэтак, гнілатворны дух спэкуляцыі, пачаўшыся ад вышэйшых станаў, захоплівае ўжо пад іх-жа ўплывам і ніжэйшыя слаі.

Узаемны уплыў станаў можна праследзіць і ў адваротным кірунку. Як вядома, да гэтага часу паны не прыступаліся да крадзежы коняў. Аднак-жа й тутака ці ня ўтворыца толькі якаясь сацыяльная драбінка. Бо, дзякуючы стараньням паліцыі з Перабродзя, удалося знайсьці й захаціць арганізацыю канакрадаў, якая „працавала“ на абшарах Дзісеншчыны й Браслаўшчыны. Арганізацыя перапраўляла коні ў Латвію і мела можнасьць даваць на крадзеных коні казённыя білеты. Адкуль яна даставала гэтыя білеты, усяляк гукаюць. Як лавілі вераб'ёў, папалася неяк і сініца. Арыштаваны панок з Браслаўшчыны са Слабодзкай гміны (Вярбіцкі) і адпраўлены разам з усімі ў Глыбокае. Паміж гэтых „калегаў“ ёсьць і забойцы мужчыны й кабеты з-пад Дзісны. **А. Л.**

УСХОДНЯЯ БЕЛАРУСЬ.

Найвышэйшая прэмія беларускаму павільёну.

Беларускі павільён атрымаў за аддзел быту найвышэйшую прэмію Усесаюзнай с.-г. выстаўкі.

Усяго на выстаўку было вызначана дзьве прэміі за аддзел быту.

Беларускі быт на выстаўцы.

(Узнагароджаны першай прэміяй).

На праўдзе кажучы, беларускі павільён знадворку—так сабе.

Хатка, як хатка.

Няма нічога крыклівага.

Іншыя павільёны, як, напрыклад Туркастанскі, або Армянскі, або Грузінскі куды больш прыцягваюць да сябе сваёю архітэктураю.

Але справа не ў надворным выглядзе. Калі прышлося ацаніць экспанаты, то аказалася, што беларускі павільён пачаў атрымліваць адна за другою найвышэйшыя прэміі. Пакуль што мы ведаем, што атрымалі першую прэмію наша паляводзтва, наша дасьледчая агранамічная станцыя! Менская балотная...

Цяпер мы атрымалі яшчэ адну прэмію за аддзел быту. Што касаецца апошняй прэміі, то трэба адзначыць, што ўсяго было прызначана на ўсю выстаўку па аддзелу быту дзьве прэміі, адна з якіх і прысуджана беларусам. Што-ж такога цікавага было ў гэтым аддзеле?

На наш погляд—таксама нічога асаблівага. Быў паказаны наш быт такім, як ён ёсьць.

Калі, напрыклад, вы ўваходзіце ў павільён, то прыдзецца вам прайсьці праз сені, як у сялянскай хаце. У сенях шмат рэчаў, як гэта і ёсьць у земляроба-беларуса. Далей вам у вочы кідаецца модэль сялянскай гаспадаркі беларуса Барысаўскага павету. Далей модэлі мазырскага селяніна, нарэшце, менскага.

Налева ад сяней, хата беларуса з калыскаю, ложкам, лавамі, сталом, абразамі і інш. Направа ад сяней—куток з вопраткамі беларусаў. Тут жа і дамашнія рэчы: пасуда, табакеркі, музычныя струмэнты і г. д. Далей ідзе тканіна—праца беларускай сялянкі.

Тут і абрусы, і рушнікі, і сарочкі, і хусткі, і, нарэшце, калекцыя нашых паясоў—120 штук. Далей ідуць кросны, на якіх выробляюцца абрусы і розная тканіна. Зьвяртае на сябе ўвагу батлейка—прымітыўны тэатр былых часоў Беларусі. Нарэшце, малюнкі беларускага маляра Філіповіча, у якіх перададзены добра сюжэты нашых казак і пасуда. Беларуская пасуда пабіла рэкорд. На выстаўцы не аказалася больш цікавай пасуды, як беларуская.

Каб можна было прывезьці на выстаўку цэлыя вагоны, можна было-б распрадаць яе па вельмі дарагой цане, бо амаль ня кожны экскурсант, асабліва-ж кабеты, вельмі хацелі раздабыць нашу пасуду.

Вось, здаецца, і ўсё. Калі не запамятаваў — больш нічога такога ў аддзеле нашага быту і ня было. І здавалася-б, за што-ж тут найвышэйшая нагарада? Уся справа ў тым, што беларускі быт быў праўдзіва і пэўна выяўлен. Ня было крыку, фальшы. Тое, што ёсьць, тое паказалі. За гэта, напэўна, а ні за што іншае, за праўдзівасьць і этнографічную каштоўнасьць мы і атрымалі першую нагараду. **М.**

БІБЛІЯГРАФІЯ.

Беларускі Студэнт № 6. Прага, 1923 г. Выданьне Т-ва „Беларускі Студэнт.“. Зьмест: Брачыслаў Скарыніч—Свая дарога; Б. С. — Заданьні эміграцыі; Хв. Краўскі — Наш абавязак; Пісар — Грэх клерыка (апавяданьне); Грывіч „За што? Хроніка. Кнігапісь.

Ахвяры на прэсовы фонд.

Ад грам. Міхнюка з Рыгі—6.800.000 мар. п., ад грамадзян вёскі М. Пружанскага пав.—4.640.000 м. п.

Рэдактар-Выдавец **М. Шыла.**

Друкарня **Левін і Сын**, Вільня, Нямецкая 22.